

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΤΣΟΥΛΗ

Παραμυθητικό ψήφισμα εξ Αμοργού

Δεξιό άνω τμήμα ενεπίγραφης στήλης από χονδρόκοκκο νησιωτικό μάρμαρο με ανάγλυφη παράσταση «νεκροδείπνου».¹ Η οριζόντια άνω απόληξη της στήλης έχει ελαφρώς αποστρογγυλεμένες γωνίες. Αποκεκρουμένο περιμετρικά το πλαίσιο της παράστασης και τα πρόσωπα των απεικονιζομένων μορφών. Λίαν αποτετριμμένη η επιφάνεια του μαρμάρου με φθορές και μεταγενέστερες κονίες, με αποτέλεσμα αρκετά γράμματα της επιγραφής να είναι αγνά. Το αριστερό τμήμα του λίθου λείπει, ώστε η αρχή όλων των στίχων έχει απολεσθεί, όπως και γράμματα του τέλους κάποιων στίχων, εξαιτίας της απόκρουσης της ακμής του λίθου. Ο σωζόμενος κρόταφος καλά λειασμένος, η οπίσθια όψη αδροδουλεμένη. Εικ. 1.

Ευρετήριο Γλυπτών του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου αρ. 6205. Αγνώστου προελεύσεως. Αγνωστος είναι και ο χρόνος εισαγωγής στο Μουσείο.

Ύψος (σωζ.) 0,435μ., ύψος παράστασης 0,26μ., πλάτος (σωζ.) 0,27μ., πλάτος παράστασης (σωζ.) 0,25 μ., πάχος 0,08μ.

Ύψος γραμμάτων 0,012-0,015μ., διάστιχο 0,001-1,003μ.

Το άνω μέρος της στήλης καταλαμβάνει ρηχό εισέχον πεδίο, το οποίο περιτρέχει στενό ακανόνιστο πλαίσιο. Η παράσταση αναπτύσσεται σε όλο τον διαθέσιμο χώρο του πεδίου, ενώ η γραμμή εδάφους βυθίζεται στο μέσον της, προκειμένου να συμπεριλάβει κυκλική, τρίποδη τράπεζα με εδέσματα. Πάνω σε κλίνη με торνευτά σκέλη, υψηλή πλάτη και σιγμοειδή προσκεφάλαια, απεικονίζεται ημιανακεκλιμένο ζεύγος ενδεδυμένων μορφών, οι οποίες στηρίζονται στο λυγισμένο στον αγκώνα αριστερό χέρι και κρατούν αγγείο πόσεως. Η μορφή στα δεξιά, ανδρική, όπως συνάγεται από την απόδοση της σφαγιδιτικής εντομής στη βάση του λαιμού της, και ψηλότερη εκ των δύο, αγκαλιάζει με το υψωμένο δεξί χέρι τη διπλανή της, γυναικεία απ' όσο μπορούμε να εικάσουμε από τον δακτύλιο της Αφροδίτης στο λαιμό της μορφής. Λαμβάνοντας υπόψη την θέση της τράπεζας, η οποία σε ανάλογες παραστάσεις τοποθετείται στο μέσον του πλάτους του αναγλύφου, θεωρούμε πολύ πιθανό στο χαμένο τμήμα του λίθου να απεικονιζόταν ακόμα μία μορφή, καθήμενη στο άκρο της κλίνης ή όρθια. Με πρόχειρη χάραξη δηλώνεται δίπλα στην τράπεζα μόνωτο σκεύος με ψηλό λαιμό και προχοή.

Η επιγραφή έχει χαραχθεί κάτω από την παράσταση. Εικ. 2.

Ευχαριστώ θερμά τους εκδότες του *Γραμματείου* για την αποδοχή του άρθρου· την Γεωργία Μαλούχου για την εκδοτική επιμέλεια, τον Άγγελο Π. Ματθαίου, τον καθ. Νικόλαο Παπαζαρκάδα και την Γεωργία Μαλούχου για τις καίριες υποδείξεις του και τις φίλες και συναδέλφους Έλενα Ζαββού και Ειρήνη Χωρέμη για την βοήθειά τους στην ανάγνωση της επιγραφής.

1. Η παράσταση του αναγλύφου που συνοδεύει το δημοσιευόμενο εδώ ψήφισμα παρουσιάστηκε μαζί με άλλα κυκλαδικά επιτύμβια «νεκρόδειπνα» σε ανακοίνωση της γράφουσας με θέμα «Συνέχεια και ασυνέχεια στην επιτάφια γλυπτική των ανατολικών επαρχιών στα ρωμαϊκά χρόνια: το εικονογραφικό θέμα του “νεκροδείπνου” σε ανάγλυφα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου», βλ. Τσουλή 2022. Εκεί μπορεί να ανατρέξει κάποιος για την ανάλυση των εικονογραφικών ιδιομορφιών της παράστασης, την ερμηνεία της και την ένταξή της στην επιτάφια παραγωγή των Κυκλάδων στα ρωμαϊκά χρόνια.

β' μισό 2ου αι. μ.Χ. – αρχές 3ου αι. μ.Χ.

[Μειλησίων τῶν Ἀμοργόν] Ἀϊγιάλην κατοικοῦ-
 [ντων· ἔδοξεν ἄρχουσι, β]ουλή, δῆμω· γνώμ[η]
 [στρατηγῶν καὶ δεκαπρ]ώτων, ἔχόντων δ[ε]
 [καὶ τὴν πρυτανικὴν ἐξου]σίαν· εἰσηγησαμένου
 5 [τὸ ψήφισμα τοῦ δεῖνος Ἄγ]αθείνου, ἐπιψηφισα[μέ]-
 [νου δὲ τοῦ δεῖνος ...]Χ!Α· ἐγράφη κατὰ [τὸν]
 [νόμον· ἐπεὶ ὁ/ῆ δεῖνα ...].Π. Σωτηρίχου ..[...]
 [- - -ca. 20-22- - - π]αρ' ἡμεῖν τειμι[- - - -]
 - - - - -

Παρατηρήσεις

1 Αποκεκρουμένη η λοξή δεξιά κεραία του πρώτου γράμματος. Από το τελευταίο γράμμα διατηρείται η λοξή αριστερή κεραία και η κάτω απόληξη της κάθετης.

2 Το πρώτο αναγνωρίσιμο γράμμα είναι το όμικρον, από το οποίο διατηρείται περίπου το δεξί ήμισυ. Στη θέση του πρώτου ήτα ο χαρακτήρας είχε αρχικά χαράξει μάλλον ύψιλον. Από το τελευταίο γράμμα, το μυ, διατηρείται η αριστερή λοξή κεραία και αμυδρά η κάτω απόληξη της μεσαίας λοξής, ώστε δεν διακρίνεται η τομή των κεραίων.

3 Από το τελευταίο γράμμα διακρίνεται η δεξιά λοξή κεραία.

4 Από το τελευταίο γράμμα διακρίνεται η αριστερή λοξή κεραία.

5 Του φι έχει απολεσθεί το δεξιό ελλειψοειδές τμήμα.

6 Του πρώτου γράμματος διακρίνεται η τομή δύο λοξών κεραίων, χι μάλλον παρά ύψιλον. Ακολουθεί η κάθετος του ιώτα, πάνω και δεξιά της οποίας μόλις που διακρίνεται οριζόντια, ελαφρώς κάτω νεύουσα χάραξη που εφάπτεται του θήτα του στ. 5, πιθανότατα φθορά του λίθου. Ακολουθεί άλφα, του οποίου έχει απολεσθεί το κάτω μέρος της δεξιάς κεραίας. Στο τέλος του στίχου διακρίνεται αμυδρά λοξή κεραία και μικρό ελλειψοειδές τμήμα, τα οποία αποκαθίστανται ως [τὸν] σύμφωνα με τη στερεότυπο έκφραση.

7 Από το πρώτο γράμμα σώζεται μικρό ελλειψοειδές-λοξό τμήμα, ό μικρον πιθανότερο παρά ύψιλον. Ακολουθεί κάθετη κεραία, τεμνόμενη με αχνή οριζόντια, πιθανότατα πει. Ακολουθεί τμηματικώς σωζόμενη κάθετος και δεξιότερα δεύτερη κάθετος που αποκλίνει ελαφρώς προς τα δεξιά, πιθανώς ήτα ή άλφα, αλλά μικρό σπάσιμο ανάμεσά τους κάνει δύσκολη μία βέβαιη αποκατάσταση. Από το τελευταίο γράμμα διατηρείται οριζόντια κεραία και κατόπιν μικρό ίχνος λοξής, δεξιά νεύουσας κεραίας.

8 Του πρώτου γράμματος διακρίνεται η οξυκόρυφη απόληξη: είναι είτε άλφα είτε λάμδα. Προκρίνεται το πρώτο λόγω του ρο που ακολουθεί.

Σχόλια

Το ελλιπές ψήφισμα σώζει τα αναγκαία για την αναγνώριση του είδους του, το προοίμιο και τον επικυρωτικό τύπο του, που αποκαθίστανται με ασφαλείς συμπληρώσεις βάσει των χρησιμοποιούμενων στερεότυπων εκφράσεων και το εντάσσουν στον τύπο των παραμυθητικών ψηφισμάτων² των Μιλησίων της Αιγιάλης,³ με τα οποία αφενός τιμώνται οι αποβιώσαντες και οι οικείοι τους για τις ευεργεσίες τους και αφετέρου λαμβάνεται μέριμνα για την παραμυθία των τελευταίων. Διατηρείται το πατρωνυμικό του εισηγητή του ψηφίσματος και του τιμωμένου, καθώς και τμήμα του αιτιολογικού της απόφασης, όπου θα αναφερόταν η προσφορά του τιμωμένου (ή κάποιου στενού συγγενή του) προς την κοινότητα και πιθανώς τα προσωπικά του προτερήματα.

Η ασφαλής συμπλήρωση του στ. 1 παρέχει 35 γράμματα, αριθμός που ακολουθείται κατά προσέγγιση στους υπόλοιπους στίχους, καθώς η χάραξη δεν είναι στοιχηδόν και τα γράμματα παρουσιάζουν κυμαινόμενα πλάτη, με μεγαλύτερα εκείνα των Ω και Μ. Τα κενά ανάμεσα στα γράμματα παρουσιάζονται σχεδόν ίσα, χωρίς να λείπουν όμως και περιπτώσεις με καθόλου κενό, ανάλογα με το είδος του γράμματος και όπου αυτό ήταν δυνατό (όπως ΑΤ, ΤΕ). Το διάστιχο, από την άλλη, είναι μηδαμινό. Διαφαίνεται η διάθεση του χαρακτήρα για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη οικονομία στο ύψος της επιγραφής και χωρίς την ακολουθία αυστηρών κανόνων στις αποστάσεις και τα μεγέθη των γραμμάτων.

1 Ο τύπος απαντά πανομοιότυπος σε όλα τα ψηφίσματα των Μιλησίων της Αιγιάλης που σώζουν την αρχή του προοιμίου τους, με εξαίρεση το *IG XII 7, 395.1-2*, όπου η μετοχή έπεται του εθνικού· Μειλησίων τῶν κατοικούντων ἐν Αἰειάλῃ τῆς Ἀμοργίας.

2 Η απουσία οριστικού άρθρου προ του ουσιαστικού δήμω στον επικυρωτικό τύπο του ψηφίσματος επιβάλλει την παράλειψή του και μπροστά από τη λέξη βουλῆ. Κατά συνέπεια, το κενό στον λίθο μετά το ασφαλώς συμπληρωμένο ἔδοξεν επιβάλλεται να συμπληρωθεί με ένα ακόμα ομοιόπρωτο ουσιαστικό, το ἄρχουσι σύμφωνα με το τυπικό των ψηφισμάτων της Αιγιάλης, πρβλ. *IG XII 7, 396.2-3, 400.2, 402.3, 403.2-3, 405.2, 406.2, 407.2, 408.1-2, 409.1, 410.1*. Ο επικυρωτικός τύπος ἔδοξεν ἄρχουσι, βουλῆ, δήμω εμφανίζεται σταθερά⁴ στα προοίμια των ψηφισμάτων της Αιγιάλης και της Μινώας από τα μέσα περίπου του 2ου αιώνα μ.Χ., αντί του συνήθους από την ελληνιστική και πρόωμη αυτοκρατορική εποχή τύπου ἔδοξε τῆ βουλῆ καὶ τῷ δήμω, βλ. *IG XII 7, 394.13* και *395.3-4*. Οι ἄρχοντες την εποχή αυτή εμφανίζονται δίπλα στα δύο κύρια πολιτειακά σώματα, τη βουλή και τον δήμο.⁵

2/3 γνώμ[η | στρατηγῶν καὶ δεκαπρ]ῶτων· ο ὅρος στρατηγῶν, του οποίου κατά κανόνα έπεται ο ὅρος δεκαπρώτων, εμφανίζεται σταθερά μετά τον ὄρο γνώμη στα ψηφίσματα της Αιγιάλης από τα μέσα του 2ου αι. μ.Χ., *IG XII 7, 394.4-5, 396.3-4, 397.1, 400.2-3, 401.2, 402.2-3, 406.2, 407.2-3, 408.2, 409.2*. Στα ψηφίσματα *IG XII 7, 399.2, 405.2* και *410.3* απαντά μόνος του ο ὄρος στρατηγῶν. Εξαίρεση αποτελεί το *IG XII 403*, όπου και οι δύο ὄροι απουσιάζουν. Σύμφωνα με την

2. Για τα παραμυθητικά ψηφίσματα βλ. Buresch 1894 και πρόσφατα ενδεικτικά Quaß 1993, 49. Pleket 1994. Ehrhardt 1994. Van Bremen 1996, 156-164. Strubbe 1998, 59-75. Laes, Strubbe 2014, σποράδην, ιδ. 175-176, με την παλαιότερη βιβλιογραφία.

3. Για την εγκατάσταση Μιλησίων στην Αιγιάλη, Erhardt 1982, 27-28. Νίγδελης 1990, 20-23. Quass 1993, 44, 130. Μαραγκού 2002, 33, 63. Για ανάλογες εκφράσεις στο τυπικό των ψηφισμάτων της Μινώας, Νίγδελης 1990, 19-20.

4. Νίγδελης 1990, 55-56.

5. Νίγδελης 1990, 322.

άποψη του H. Swoboda, την οποία υιοθετεί και ο Π. Νίγδελς,⁶ ο τύπος σημαίνει ότι κάθε πρόταση που υποβαλλόταν στη βουλή θα έπρεπε πρώτα να εγκριθεί από το σώμα των στρατηγών και των δεκαπρώτων, οι οποίοι κατόπιν το προωθούσαν προς ψήφιση στη βουλή και στη συνέχεια στην εκκλησία του δήμου. Οι δεκάπρωτοι (*decemprimi*)⁷ ήταν ένα σώμα, το οποίο ανελάμβανε, μεταξύ άλλων, την ευθύνη για τη συλλογή των άμεσων φόρων (*tributa*) που αναλογούσαν στην πόλη τους και την καταβολή τους στη επαρχιακή διοίκηση, με εγγύηση μάλιστα την προσωπική περιουσία τους. Ο ρόλος τους στη λειτουργία του πολιτεύματος της Αιγιάλης και της Μινώας στην Αμοργό ήταν ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς αυτοί μαζί με τους στρατηγούς διέθεταν το δικαίωμα να υποβάλουν προτάσεις στη βουλή και την εκκλησία του δήμου.⁸

3/4 ἔχόντων δὲ | [καὶ τὴν πρυτανικὴν ἐξουσίαν· ο τύπος πρωτοεμφανίζεται στο ψήφισμα των Μιλησίων της Αιγιάλης *IG XII 7, 396.4-5*, το οποίο χρονολογείται, βάσει του ονόματος του υπάτου της Ρώμης που αναφέρεται σε αυτό, στις 20 Νοεμβρίου 153 μ.Χ. και έκτοτε επαναλαμβάνεται σταθερά στα ψηφίσματα της πόλης.⁹ Αποτελεί *terminus post quem* για τη χρονολόγηση του ψηφίσματός μας. Η κατοχή της «πρυτανικής εξουσίας» από το σώμα των στρατηγών και των δεκαπρώτων σημαίνει ότι αυτοί ασκούν πλέον τις αρμ οδιότητες, τις οποίες κατά την ύστερη ελληνιστική και την πρώιμη αυτοκρατορική εποχή ασκούσαν οι πρυτάνεις, με συνέπεια να συμμετέχουν *ex officio* στις εργασίες της βουλής της Αιγιάλης, ενώ το ίδιο ίσχυε και για την Μινώα.¹⁰

5 Το πατρωνυμικό του εισηγητή του ψηφίσματος, Άγαθεινος, απαντά στις εξής επιγραφές της Αιγιάλης: α) ως κύριο όνομα και πατρωνυμικό του προσώπου που έθεσε σε ψηφοφορία στην εκκλησία του δήμου το ψήφισμα *IG XII 7, 397.3* (207 μ.Χ.), β) ως πατρωνυμικό του (για τρίτη φορά) άρχοντος Έπικράτους στο ψήφισμα *IG XII 7, 396.45-46* (153 μ.Χ.), γ) ως πατρωνυμικό της Ζωσίμης που τιμάται με το ψήφισμα *IG XII 7, 401.6* (153-212 μ.Χ.) και δ) ως πατρωνυμικό της Αὐρ. Πρεμιύλλας που τιμάται με το ψήφισμα *IG XII 7, 407.7* (μετά το 212 μ.Χ.)

6 [- -]χίς, πιθανότερον, ἢ [- -]υίς· πρόκειται για την κατάληξη του πατρωνυμικού. Προτείνουμε την αποκατάσταση με το κοινό στο νησιωτικό χώρο όνομα Άρχίς. Θα προηγείτο σε γενική το κύριο όνομα του προσώπου που έθεσε σε ψηφοφορία στην εκκλησία του δήμου το ψήφισμα.

7 Της λέξεως Σωτήριχου προηγείται σε ονομαστική το κύριο όνομα του τιμωμένου, από το οποίο διατηρούνται τα τρία τελευταία δυσανάγνωστα γράμματα. Εφόσον το τελευταίο γράμμα είναι άλφα ή ήτα και σίγουρα όχι σίγμα, συμπεραίνουμε ότι το τιμώμενο πρόσωπο ήταν γυναίκα. Αναμένεται να έπεται κάποιο σχόλιο για την ταυτότητα της ίδιας ή του πατέρα της, στην περίπτωση που ο δεύτερος ήταν εκείνος που είχε προσφέρει στην πόλη, ή το θυγάτηρ ή το γυνή με το όνομα του συζύγου σε γενική. Το πατρωνυμικό του τιμωμένου προσώπου, Σωτήριχος, απαντά στην Αιγιάλη ως κύριο όνομα του τιμωμένου στο ψήφισμα *IG XII 7, 394.B2* (μέσα 2ου αι. μ.Χ.) και στα ψηφίσματα *IG XII 7, 409.5-6* και *410.27* για μέλη της ίδιας οικογενείας. Πρόκειται για τον πατέρα της τιμωμένης με το *IG XII 7, 409* ψήφισμα Αὐρ. Άγαθημερίδος, αλλά και τον γιο της ίδιας, Αὐρ. Σωτήριχο.

6. Swoboda 1890, 201. Νίγδελς 1990, 56.

7. Για το θεσμό των δεκαπρώτων βλ. Turner 1936, 7-19. Magie 1950, I 648, II 1516-1517 και σημ. 48. Samitz 2013.

8. Νίγδελς 1990, 58-59, 280. Samitz 2013, 18-19 και σποράδην.

9. Νίγδελς 1990, 54 σημ. 156, 56. Samitz 2013, 9. Λείπει μόνο από το ψήφισμα *IG XII 7, 395*.

10. Νίγδελς 1990, 56. Στα ψηφίσματα *IG XII 7, 399.2, 405.2* και *410.3* απαντά μόνος του ο όρος στρατηγών, συνοδευόμενος και πάλι από τον τύπο ἔχόντων δὲ καὶ τὴν πρυτανικὴν ἐξουσίαν, στοιχείο που δηλώνει ότι την πρυτανική εξουσία μπορούν να κατέχουν και μόνοι τους οι στρατηγοί, χωρίς τους δεκαπρώτους, βλ. Samitz 2013, 37.

Στο συγκεκριμένο ψήφισμα αναφέρεται το *cursus honorum* των μελών μιας επιφανούς οικογένειας Αμοργίων¹¹ που κατελάμβαναν συνεχώς για τρεις γενεές τουλάχιστον διάφορα αξιώματα στη διοίκηση της Αιγιάλης του 3ου αι. μ.Χ. Το ψήφισμα συνοδεύεται από παράσταση στον τύπο του «νεκροδείπνου», όπου απεικονίζεται η τιμωμένη Αὐρ. Αγαθημερίς με άλλα μέλη της οικογένειάς της. Ως συμποσιαστής απεικονίστηκε και η δισέγγονη της προηγούμενης, Αὐρ. Μουσική, στην παράσταση του ψηφίσματος *IG XII 7, 410*.¹² Θα ήταν ιδιαίτερα ελκυστικό το δημοσιευόμενο εδώ ψήφισμα με το συγκεκριμένο τύπο παράστασης να αφορούσε κάποιο μέλος της ίδιας οικογένειας, πιθανώς κάποιο άλλο τέκνο του πρεσβύτερου Σωτήριχου και αδελφή της Αὐρ. Αγαθημερίδος, ή κάποια εγγονή της Αὐρ. Αγαθημερίδος και τέκνο του Αὐρ. Σωτηρίχου, αδερφή του Αὐρ. Αφροδισίου, ο οποίος μαρτυρείται στο προαναφερθέν ψήφισμα στην Αιγιάλη, *IG XII 7, 410*.²⁴ Η υπόθεση αυτή, βέβαια, δεν μπορεί να τεκμηριωθεί, λόγω της αποσπασματικής κατάστασης διατήρησης του ονόματος του τιμωμένου στο ψήφισμά μας. Άλλα μέλη της συγκεκριμένης οικογένειας, πάντως, δεν μαρτυρούνται στις επιγραφές της Αιγιάλης.

8 [-ca. 20-22- π]αρ' ήμειν τειμι[- -]· πιθανότατα συμπληρώνεται ως: [- - ἀνὴρ/ἀνδρὸς τῶν π]αρ' ήμειν τειμι[ωτάτων - -]. Συχνά στα ψηφίσματα της Αιγιάλης δηλώνεται μετά το όνομα του τιμωμένου κάποιο στοιχείο της ταυτότητας του ιδίου, ή του πατέρα ή του συζύγου, εάν εκείνοι είχαν προσφέρει στην κοινότητα, με την έκφραση ἀνὴρ βανδρὸς τῶν παρ' ήμειν και κάποιο επίθετο,¹³ κατά κανόνα σε υπερθετικό βαθμό, πρβλ. *IG XII 7, 410*.8: ἐντειμιωτάτων, *IG XII 7, 406*.6: εὐδοκιμωτάτων, *IG XII 7, 399*.12: ἀξιολογώτατον, *IG XII 7, 403*.7: εὐγενῶν κ.ά., ή κάποιο ουσιαστικό δηλωτικό ενός αξιώματος του τιμωμένου, πρβλ. *IG XII 7, 408*.6: τῶν παρ' ήμειν λειτουργῶν. Στο τελευταίο ψήφισμα, *IG XII 7, 407*.7-8, απαντά άπαξ ο τύπος ἀνθρώπου αντί του ἀνδρὸς πριν το τῶν παρ' ήμειν. Οι εκφράσεις αυτές στο τυπικό των ψηφισμάτων ακολουθούν ακριβώς μετά το όνομα του τιμωμένου, ενώ στην περίπτωση μας αναγράφονται στο μέσον του επόμενου στίχου. Κατά συνέπεια, προκύπτει ένα κενό 4-5 γρ. στο αποτετριμμένο τμήμα του λίθου στο τέλος του στ. 7, μετά το πατρωνυμικό, και περίπου 10-12 γρ. στο ελλείπον τμήμα του λίθου στην αρχή του στ. 8, πριν την προταθείσα αποκατάσταση [-ca. 4-5- | -ca. 10-12- ἀνὴρ/ἀνδρὸς τῶν παρ' ήμειν τειμι[ωτάτων, τα οποία δεν μπορούν να καλυφθούν με ένα μόνο ομοίωπτο προσδιορισμό του κυρίου ονόματος (λ.χ. θυγάτηρ). Θεωρούμε, λοιπόν, αρκετά πιθανό να αναγραφόταν ένα ακόμα όνομα μετά το πατρωνυμικό της τιμωμένης, του συζύγου προφανώς, και σε αυτόν να αναφέρεται το επίθετο τειμιωτάτων. Προτείνουμε ως πιθανή τη συμπλήρωση των στ. 7-8 ως: [ἐπεὶ ή δεῖνα ...].π. Σωτηρίχου γ[συνή δέ | τοῦ δεῖνος, ἀνδρὸς τῶν π]αρ' ήμειν τειμι[ωτάτων - -].

Στην έρευνα είναι γνωστά δεκαοκτώ παραμυθητικά ψηφίσματα από την Αιγιάλη,¹⁴ εκ των οποίων τα περισσότερα έχουν πολλάκις σχολιασθεί από επιγραφικής πλευράς. Αποτελούν την μεγαλύτερη

11. Βλ. κατ., σημ. 16 αρ. 1. Για το στέμμα της οικογένειας βλ. *IG XII 7, σ. 104*. Νίγδελς 1990, 333, πίν. Γ'.

12. Βλ. κατ., σημ. 16 αρ. 3.

13. Για τα επίθετα που χρησιμοποιούνται στα παραμυθητικά ψηφίσματα βλ. Νίγδελς 1990, 68-69 με σημ. 205. Stavianopoulou 2006, 306 σημ. 138.

14. *IG XII 7, 393-398, 400-410* (17 ψηφίσματα). Βλ. ενδεικτικά Robert 1946, 17-18, 30-31, Νίγδελς 1990, 58-69, Strubbe 1998, 59 κ.ε., σποράδην. Stavianopoulou 2006, σποράδην, ιδ. 219-222, 302 κ.ε., 316 Tabelle 17. Le Dinahet 2014, 380-384. Στην απεικόνιση ενός πρόσφατου αποκτήματος του Μουσείου Αμοργού διακρίνεται στην στήλη κάτω από το ανάγλυφο παραμυθητικό ψήφισμα του γνωστού τύπου, όμως δεν μεταγράφεται ή σχολιάζεται η επιγραφή, βλ. Κανίνια 1994, 799 πίν. 251β. Πολύστιχη είναι και η επιγραφή του ανεπίγραφου αμοργινού «νεκροδείπνου» αρ. 123 του Μουσείου Σύρου (Mercky 1995, αρ. 75), το οποίο όμως δεν έχει απεικονισθεί ούτε έχει δημοσιευθεί η επιγραφή του, οπότε δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν πρόκειται για επίγραμμα ή ψήφισμα. Η καθηγήτρια Λίλα Μαραγκού έχει ανακοινώσει (<http://greekepigraphicsociety.org.gr/september-2011/>) την επικείμενη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της έρευνάς της για τον εντοπισμό των αμοργινών επιγραφών που έχουν δημοσιευθεί παλαιότερα, κυριώτατα στο τεύχος των επιγραφών της Αμοργού *IG XII 7* (έκδοση 1908) και

αριθμητικά ομάδα ψηφισμάτων του συγκεκριμένου τύπου στον ελλαδικό χώρο.¹⁵ Εξ αυτών έξι φέρουν ανάγλυφες παραστάσεις,¹⁶ όλες στον τύπο του «νεκροδείπνου», η σχέση των οποίων με τα ψηφίσματα που συνοδεύουν δεν είχε μέχρι τώρα μελετηθεί. Άλλωστε, μόνο δύο τέτοιες παραστάσεις ήταν γνωστές στην έρευνα από τον συνοπτικό κατάλογο των γλυπτών της Αρχαιολογικής Συλλογής Αμοργού της καθηγήτριας Λίλας Μαραγκού.¹⁷ Δύο ακόμα αμοργινά παραμυθητικά ψηφίσματα με παράσταση «νεκροδείπνου» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Οδησού,¹⁸ ένα πρόσφατο εύρημα από την Αιγιάλη,¹⁹ και το δημοσιευόμενο έργο του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου πιστοποιούν την αποκλειστική επιλογή του θέματος του «νεκροδείπνου» ως συνοδευτικού των παραμυθητικών ψηφισμάτων της Αιγιάλης. Το εικονογραφικό σχήμα του «νεκροδείπνου», άλλωστε, είναι το δημοφιλέστερο στην ταφική εικονογραφία της Αμοργού κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους· σύμφωνα με τις δημοσιεύσεις και τις σύντομες μνείες, απαντά σε έντεκα ακόμα αμοργινά επιτύμβια ανάγλυφα, οκτώ στην Αρχαιολογική Συλλογή Αμοργού²⁰ και τρία στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, τα

στον τόμο των συμπληρωμάτων *IG XII Suppl.* (έκδοση 1939) και που σήμερα λανθάνουν στο L.I. Marangou, *Habent sua fata lapides Amorgii: IG XII 7 and Supplementum revisited: the rediscovered inscriptions on Amorgos (1951-2011)*.

15. Ο αριθμός των αμοργινών παραμυθητικών ψηφισμάτων μπορεί να συγκριθεί μόνον με αυτόν της Καρίας, βλ. Van Bremen 1996, 162 σημ. 70. Strubbe 1998, 64. Le Dinahet 2014, 380 με σημ. 239.

16 1. Αδημοσίευτη στήλη της Αύρ. Αγαθημερίδος στο Αρχαιολογικό Μουσείο Οδησού, αρ. ευρ. 50466. Χρονολογείται μετά το 212 μ.Χ. Έκδοση της επιγραφής: Leontieff 1854, 686, αρ. III. Latschew 1885, 117-119, αρ. 20, με περιγραφή της παράστασης. *IG XII 7*, 409, χωρίς αναφορά στην παράσταση. Μνεία της επιγραφής: Νίγδελης 1990, 54 σημ. 156, 55 σημ. 159-160, 56 σημ. 163, 61-62 με σημ. 182, 63 με σημ. 191, 66 σημ. 203-203α, πίν. Γ' (στέμμα οικογένειας). Quaß 1993, 338 με σημ. 1441, 340 με σημ. 1449. Van Bremen 1996, 79-80. Strubbe 1998, 63, 73. Stavrianopoulou 2006, 219-221, 305 σημ. 133, 307 σημ. 143, 308 σημ. 144, 311 σημ. 159, 316. Le Dinahet 2014, 381 με σημ. 250, 382 με σημ. 254.

2. Αδημοσίευτη στήλη της Ζωσίμης του Αγαθίνου στο Αρχαιολογικό Μουσείο Οδησού, αρ. ευρ. 50135. Του β' ημίσεως του 2ου αι. μ.Χ. Έκδοση της επιγραφής: Leontieff 1854, 684, αρ. I. Latschew 1885, 119-121, αρ. 21, με περιγραφή της παράστασης. *IG XII 7*, 401, χωρίς αναφορά στην παράσταση. Μνεία της επιγραφής: Νίγδελης 1990, 54 σημ. 156, 55 σημ. 159 και 160, 56 σημ. 163, 57 σημ. 167. Quaß 1993, 361 με σημ. 29. Strubbe 1998, 62 αρ. 11, 72. Stavrianopoulou 2006, 316. Le Dinahet 2014, 382 με σημ. 253, 383.

3. Στήλη της Αύρηλιας Μουσικής στην Αρχαιολογική Συλλογή Αμοργού, αρ. 4 Συλλογής Ιωαννίδη. Χρονολογείται μετά το 212 μ.Χ. Έκδοση της επιγραφής: *IG XII 7*, 410. Μνεία της επιγραφής: Νίγδελης 1990, 54 σημ. 156, 55 σημ. 159 και 160, 56 σημ. 163, 61 με σημ. 181. Quaß 1993, 44 με σημ. 130, 54 με σημ. 163. Strubbe 1998, 60 αρ. 2, 66-68, 70, 71, 73. Stavrianopoulou 2006, 307 σημ. 143, 316. Le Dinahet 2014, 382 με σημ. 254, 383. Δημοσίευση της στήλης: Μαραγκού 2002, 37, εκ. 41. Για την παράσταση βλ. επίσης Mercky 1995, αρ. 86 (χωρίς απεικόνιση).

4. Στήλη προς τιμήν του Χρυσίππου και της πρόωρα χαμένης κόρης του Αφροδισίας στην Αρχαιολογική Συλλογή Αμοργού αρ. ευρ. K 67. Του β' ημίσεως του 2ου αι. μ.Χ. Έκδοση της επιγραφής: *IG XII 7*, αρ. 400. Μνεία της επιγραφής: Νίγδελης 1990, 54 σημ. 156, 55 σημ. 159-160, 56 σημ. 163. Strubbe 1998, 63. Stavrianopoulou 2006, 307 με σημ. 142, 316. Δημοσίευση της στήλης: Μαραγκού 1999, 42-43, αρ. 34. Μαραγκού 2002, 64 εκ. 77. Για την παράσταση βλ. επίσης Mercky 1995, αρ. 84 (χωρίς απεικόνιση).

5. Αδημοσίευτο άνω τμήμα στήλης με ελεύθερη αετωματική επίστεψη και παράσταση σε εισέχον πεδίο στο Μουσείο Αμοργού. Από παράδοση του Δημ. Θεολογίτη στην Αιγιάλη. Μνεία σε Κανίνια ό.π. σημ. 14.

6. Τμήμα στήλης στην Αρχαιολογική Συλλογή Αμοργού αρ. ευρ. A 86 / Ai 5: Mercky 1995, αρ. 78 (χωρίς απεικόνιση και χωρίς μεταγραφή της επιγραφής, με αποτέλεσμα να μην είμαστε βέβαιοι εάν πρόκειται όντως για παραμυθητικό ψηφίσμα, όπως σημειώνει η συγγραφέας).

17. Βλ. ανωτέρω, σημ. 16, αρ. 3-4.

18. Βλ. ανωτέρω, σημ. 16, αρ. 1-2. Τον Διευθυντή του Αρχαιολογικού Μουσείου Οδησού, δρ. I. Βρυγοκό, ευχαριστώ θερμά για την παραχώρηση φωτογραφιών των δύο έργων αρμοδιότητάς του για τις ανάγκες της μελέτης μου. Τα έργα παραδόθηκαν στο Μουσείο του Συλλόγου Ιστορίας και Αρχαιοτήτων της Οδησού το 1840 από τον Σπυρίδωνα Δεστούνη (Latschew 1885, 116). Ο ελληνικής καταγωγής διπλωμάτης είχε διατελέσει Γενικός Πρόξενος της Ρωσίας στη Σμύρνη το διάστημα 1812-1821, προωθούσε τα ελληνικά συμφέροντα στη Φιλόμυσο Εταιρεία της Βιέννης και υπήρξε, πιθανώς, μέλος της Φιλικής Εταιρείας και αργότερα, το 1847, της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, βλ. Prousis 1989, 397, 399, 409 με σημ. 20. Αρχαιότητες είχε ο ίδιος συλλέξει στις Κυκλάδες (Prousis 1989, 423).

19. Βλ. ανωτέρω, σημ. 16, αρ. 5.

20. *IG XII 7*, 489. Mercky 1995, αρ. 75, 81, 82, 83, 85, 87, 88. Τα έργα δεν έχουν απεικονισθεί στη βιβλιογραφία. Στο Φωτογραφικό Αρχείο του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου υπάρχουν διαθέσιμες

οποία δημοσιεύθηκαν πρόσφατα.²¹ Εναγκαλισμένο, ανακεκλιμένο ζεύγος μορφών, όπως στη στήλη ΕΑΜ 6205, ενίοτε με καθήμενη ή όρθια μορφή στο αριστερό άκρο της παράστασης, απαντά στην πλειονότητα των παραστάσεων, τόσο αυτών που κοσμούν τα παραμυθητικά ψηφίσματα, όσο και των επιτυμβίων μνημείων.²² Σε ολιγάριθμα παραδείγματα απαντά στο σχήμα του μεμονωμένου συμποσιαστή το τιμώμενο πρόσωπο, ανδρική ή γυναικεία μορφή, κατά κανόνα με μία δεύτερη, συνοδευτική μορφή στο αριστερό άκρο της παράστασης.²³ Τόσο τα τυπολογικά χαρακτηριστικά του υπό εξέταση μνημείου (τύπος στήλης με οριζόντια απόληξη και περιμετρικό της παράστασης πλαίσιο, εν είδει «πίνακα»²⁴), όσο και τα εικονογραφικά χαρακτηριστικά της παράστασης (απεικόνιση ανακεκλιμένου, εναγκαλισμένου ζεύγους, τύπος των επίπλων και σύνθεσή τους) εντάσσουν το έργο στη σειρά των αμοργινών ανάγλυφων «νεκροδείπνων». Εικονογραφικές και τεχνοτροπικές συγγένειες μπορούν να ανιχνευθούν και σε άλλα κυκλαδικά «νεκρόδειπνα» των ρωμαϊκών χρόνων, ιδιαίτερα σε εκείνα της Πάρου, η παραγωγή της οποίας προηγείται, τόσο χρονικά όσο και ποσοτικά, έναντι των υπολοίπων κυκλαδικών εργασιών.²⁵

Τα παραμυθητικά ψηφίσματα αποσκοπούσαν στο να τιμήσουν μέλη της τοπικής ανώτερης τάξης, ή μέλη εύρωστων οικογενειών τα οποία επεδίωκαν την ανάρρησή τους στην κοινωνική ιεραρχία αναλαμβάνοντας κάποιο αξίωμα που συνοδεύταν συνήθως από υποβολή σε δαπάνες και λειτουργίες για την πόλη ή προβαίνοντας σε ευεργεσίες. Η επιλογή του συγκεκριμένου εικονογραφικού θέματος παρέχει τη δυνατότητα να απεικονισθούν στην ίδια παράσταση και τα μέλη της οικογένειας του τιμωμένου προσώπου, τα οποία αποσκοπεί να παρηγορήσει το ψήφισμα μέσω των αποδιδόμενων τιμών. Από τη συνεξέταση παραμυθητικού ψηφίσματος και παράστασης «νεκροδείπνου» στο ίδιο μνημείο προκύπτουν δύο διαπιστώσεις: αφενός επιβεβαιώνεται η εικόνα που παρέχουν και τα υπόλοιπα παραμυθητικά ψηφίσματα για την ανώτερη κοινωνική θέση και την σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στο παρελθόν εμπλοκή στη δημόσια ζωή των γυναικών,²⁶ οι οποίες συνεχίζουν την παράδοση των

απεικονίσεις ορισμένων εξ αυτών. Την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων ευχαριστώ θερμά για την παραχώρηση των υπολοίπων για χρήση ως συγκριτικό υλικό. Είναι πιθανό ο αριθμός των αμοργινών «νεκροδείπνων», αλλά και των παραμυθητικών ψηφισμάτων, να έχει αυξηθεί με τα αδημοσίευτα έργα της Συλλογής Ε. Ιωαννίδη που μεταφέρθηκαν στο Μουσείο Αμοργού το 1985 (Μαραγκού 1985, 200-201), καθώς και με τα ευρήματα των πρόσφατων ανασκαφών της ΚΒ' ΕΠΚΑ, στην αρμοδιότητα της οποίας ανήκε το νησί έως το 2003, και κατόπιν της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων. Εντούτοις, δεν βρέθηκαν άλλες σχετικές αναφορές στα δημοσιευμένα έως το 2021 τεύχη των ΠΑΕ και του ΑΔ.

21. Αρ. ευρ. ΕΑΜ 1289, 2718 και 6048. Βλ. Τσούλη 2022, 317-318, σημ. 33-35, 40.

22. Βλ. τις παραστάσεις των παραμυθητικών ψηφισμάτων σημ. 16 αρ. 1, 4, 5, 6 και τα επιτύμβια ανάγλυφα Mercky 1995, αρ. 75, 81, 82, 83, 85, 87 στην Αμοργό και Τσούλη 2022, 317-318, σημ. 33-35, εικ. 6-7 στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

23. Βλ. τις παραστάσεις των ψηφισμάτων σημ. 16 αρ. 2-3 (με ανακεκλιμένη γυναικεία μορφή) και των επιτυμβίων ανάγλυφων Mercky 1995, αρ. 88 και Τσούλη 2022, 318, σημ. 40, εικ. 8 (με ανακεκλιμένη ανδρική μορφή).

24. Διαφορετικό τύπο επίστεψης, σε μορφή ελεύθερου αετώματος, φέρει μόνο μία στήλη με παραμυθητικό ψήφισμα στην Αιγιάλη (ό.π. σημ. 16, αρ. 5) και τα επιτύμβια «νεκρόδειπνα» Mercky 1995, αρ. 85 και Τσούλη 2022, 318, σημ. 35 και 40, εικ. 7-8.

25. Για τα παριανά «νεκρόδειπνα» των ρωμαϊκών χρόνων βλ. Zaphiropoulou 1991. Gaitanou 2014, 209-212. Για το θέμα του «νεκροδείπνου» στην κυκλαδική επιτάφια παραγωγή των ρωμαϊκών χρόνων εν γένει βλ. Mercky 1995, 53-66. Τσούλη 2022.

26. Εκ των δεκαοκτώ γνωστών παραμυθητικών ψηφισμάτων της Αιγιάλης, η ταυτότητα του τιμωμένου προσώπου διασώζεται σε δεκατέσσερις περιπτώσεις: πρόκειται σε επτά περιπτώσεις για γυναίκες (IG XII 7, 395, 397, 401, 404, 405, 409 και 410), σε έξι περιπτώσεις για άνδρες (IG XII 7, 394, 396, 402, 403, 407, 408) και σε μία περίπτωση για πατέρα με κόρη (IG XII 7, 400). Εξ αυτών παράσταση «νεκροδείπνου» φέρει το ψήφισμα προς τιμήν πατέρα και κόρης, IG XII 7, 400, και τρία ψηφίσματα προς τιμήν γυναικών, IG XII 7, 401, 409 και 410.

οικογενειών της τοπικής ελίτ στην ανάληψη ευεργεσιών και την κατοχή αξιωμάτων.²⁷ αφετέρου τεκμηριώνεται ότι ένας τρόπος τιμής αυτών των οικογενειών, παράλληλα με το ψήφισμα και τις τιμές που αυτό αποδίδει,²⁸ είναι και η απεικόνισή τους στο σχήμα του συμποσιαστή, το οποίο υπογραμμίζει την ανώτερη κοινωνική τους θέση και τον αριστοκρατικό χαρακτήρα της κοινωνίας.

Για τις συνθήκες εύρεσης του έργου και την τύχη του έως την εισαγωγή του στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο δεν έχουμε καμία πληροφορία. Αρκετά αμοργινά έργα (γλυπτά και επιγραφές) αγοράστηκαν ή παραδόθηκαν στη Συλλογή της Αρχαιολογικής Εταιρείας στο δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα, ενώ στα τέλη του ίδιου αιώνα μεταφέρθηκαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό²⁹ και στο Επιγραφικό Μουσείο. Κανένα εξ αυτών δεν ταυτίζεται με το δημοσιευόμενο ενεπίγραφο ανάγλυφο, εξ όσων τουλάχιστον τεκμαίρεται από τις ιδιαίτερα λακωνικές περιγραφές τους στο Ευρετήριο Λιθίνων της Αρχαιολογικής Εταιρείας που φυλάσσεται στο ΕΑΜ. Λίγα ακόμα αμοργινά έργα εισήχθησαν στο ΕΑΜ ως παραδόσεις τη δεκαετία του 1950, οπότε και καταγράφηκε στο ευρετήριο Γλυπτών το δημοσιευόμενο ψήφισμα, χωρίς όμως να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η ημερομηνία καταγραφής σχετίζεται με την ημερομηνία εισαγωγής της στήλης στο Μουσείο. Η ιστορία του έργου, όπως και η ταυτότητα του προσώπου που αποσκοπούσε στο να τιμήσει με την ανίδρυσή του, θα παραμείνουν για εμάς ένα μυστήριο.

Summary

In this article I present the *editio princeps* of a fragmentary inscription carved on a relief stele made of island marble housed in the National Archaeological Museum. The inscription, a consolation decree issued by the Milesians dueling in Aigiale, one of the three cities of Amorgos island, is a typical species of decree of Roman times in Amorgos. A combined study of the decree and the relief representation on the stele, depicting a couple in a banquet, is quite revealing of the institutions of the aristocratic society of the island in that era.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασιλικού 2006: Ντ. Βασιλικού, *Οι ανασκαφές της Αρχαιολογικής Εταιρείας στις Κυκλάδες 1872-1910*, *BAE* 242, Αθήνα 2006.

27. Νίγδελης 1990, 66, σημ. 203α. Stavrianopoulou 2006, 307-310. La Quéré 2015, 239-241. Οι γυναίκες των οικογενειών αυτών κατέχουν πολιτικά ή θρησκευτικά αξιώματα μόνες τους, μαζί με τους συζύγους και από κοινού ή εξ ονόματος των τέκνων τους. Οι οικονομικοί και πολιτικού χαρακτήρα δράσεις των γυναικών σχετίζονται σε κάθε περίπτωση με την παράδοση της οικογένειάς τους στην οικονομική και την πολιτική ζωή της πόλης, εντάσσονται δηλαδή στο οικονομικοπολιτικό σύστημα του ευεργετισμού. Σε περίπτωση επιδείνωσης των κοινωνικών συνθηκών και έκλειψης των αρσενικών μελών μιας οικογένειας ευεργετών, οι γυναίκες της οικογένειας αναλαμβάνουν οι ίδιες να φέρουν εις πέρας τις οικονομικές υποχρεώσεις και τις υποσχέσεις ευεργεσίας των θανόντων αρρένων συγγενών τους ή και να τις επαυξήσουν με δικές τους πρωτοβουλίες, βλ. Van Bremen 1996, 142 κ.ε.

28. Στις τιμές περιλαμβάνεται η παραχώρηση δημοσίου τόπου για τον ενταφιασμό (*IG* XII 7, 395.37-38, 401.14-15.), η συμμετοχή ολόκληρης της κοινότητας στην εκφορά του νεκρού (*IG* XII 7, 395.26-27), η αναγόρευση της στεφάνωσής του με χρυσό στέφανο στους θυμελικούς αγώνες (*IG* XII 7, 397.22-23, 405.33, 37-38) και η ανίδρυση ανδριάντα (*IG* XII 7, 405.33-34, 410.32). Βλ. σχετικά Le Dinahet 2014, 342, 383.

29. Στο ΕΑΜ φυλάσσονται αμοργινές αρχαιότητες και από ανασκαφές της Αρχαιολογικής Εταιρείας, βλ. ενδεικτικά Βασιλικού 2006, 46-49.

- Buresch 1894: K. Buresch, Die griechischen Trostbeschlüsse, *RhM, N.F.* 49 (1894) 424-460.
- Erhardt 1982: N. Erhardt, *Milet und seine Kolonien. Vergleichende Untersuchungen der kultischen und politischen Einrichtungen, Europäische Hochschulschriften* 206, Frankfurt am Main – New York 1982.
- Ehrhardt 1994: N. Ehrhardt, Tod, Trost und Trauer. Zur Funktion griechischer Trostbeschlüsse und Ehrendekrete post mortem, *Laverna* 5 (1994) 38-55.
- Gaitanou 2014: L. Gaitanou, Grave monuments on Cyclades during the Roman Period, στον τόμο G. Boninn – E. Le Quéré (eds.), *Pouvoirs, îles et mers. Formes et modalités de l' hégémonie dans les Cyclades antiques*, Bordeaux 2014, 203-216.
- Κανίνια 1994: Ε. Κανίνια, ΚΒ' ΕΠΚΑ, Παραδόσεις αρχαίων, *ΑΔ* 49 (1994) [1999] Χρον., 799-800.
- Le Quéré 2015: E. Le Quéré, *Les Cyclades sous l' Empire romain. Histoire d' une renaissance*, Rennes 2015.
- Laes, Strubbe 2014²: Chr. Laes, J. Strubbe, *Youth in the Roman Empire: The young and the restless years?*, Cambridge 2014 (second edition in English).
- Latschew 1885: R. Latschew, Die in Russland befindlichen Inschriften. II. Inseln des Aegäischen Meeres, *AM* 1885, 113-130.
- Le Dinahet 2014: M-T. Le Dinahet, Les Nécropoles Cycladiques du Ier au IIIe s. apr. J.-C., *TOΠΟΙ* 19/1 (2014) 335-399.
- Leontieff, 1854: Leontieff, *Monatsbericht der königlich Preussischen Akademie der Wissenschaft zu Berlin* 1854, 683-686.
- Magie 1950: D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the end of the End of the Third Century after Christ*, Princeton 1950, I-II.
- Μαραγκού 1985: Λίλα Μαραγκού, Ανασκαφή Μινώας Αμοργού, *ΠΑΕ* 1985, 177-200.
- Μαραγκού 1999: Λίλα Μαραγκού, *Αρχαιολογική Συλλογή Αμοργού. I. Μαρμάρινα γλυπτά*, Αθήνα 1999.
- Μαραγκού 2002: Λίλα Μαραγκού, *Αμοργός I: Η Μινώα: η πόλις, ο λιμνή και η μείζων περιφέρεια*, Αθήνα 2002.
- Mercky 1995: Anette Mercky, *Römische Grabreliefs und Sarkophage auf den Kykladen*, Frankfurt am Main 1995.
- Νίγδελης 1990: Π. Νίγδελης, *Πολίτευμα και Κοινωνία των πόλεων των Κυκλάδων κατά την ελληνιστική και αυτοκρατορική εποχή*, Θεσσαλονίκη 1990.
- Pleket 1994: H. W. Pleket, Troostdecreten: een maatschappelijk verschijnsel, στον τόμο H. F. J. Horstmanshoff (επιμ.), *Pijn en balsam, troost en smart. Pijnbeleving en pijnbestrijding in de Oudheid*, Rotterdam 1994, 147-156.
- Prousis 1989: Th. Prousis, The Destounis Collection in the Manuscripts Section of the Saltykov-Shchedrin State Public Library in Leningrand, *History Faculty Publications* 18 (1989) 395-452.
- Quaß 1993: Fr. Quaß, *Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens*, Stuttgart 1993.
- Robert 1946: L. Robert, *Hellenica* III, Paris 1946.
- Samitz 2013: Chr. Samitz, Die Einführung der Dekaproten und Eikosiproten in den Städten Kleinasiens und Griechenlands, *Chiron* 43 (2013) 1-61.

Stavrianopoulou 2006: E. Stavrianopoulou, *‘Gruppenbild mit Dame’: Untersuchungen zur rechtlichen und sozialen Stellung der Frau auf den Kykladen im Hellenismus und in der römischen Kaiserzeit*, HABES 42, Stuttgart 2006.

Strubbe 1998: J. Strubbe, Epigrams and consolation decrees for deceased youths, *AntCl* 67 (1998) 45-75.

Swoboda 1890: H. Swoboda, *Die griechischen Volksbeschlüsse*, Leipzig 1890.

Τσούλη 2022: Χ. Τσούλη, Συνέχεια και ασυνέχεια στην επιτάφια γλυπτική των ανατολικών επαρχιών στα ρωμαϊκά χρόνια: το εικονογραφικό θέμα του «νεκροδείπνου» σε ανάγλυφα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, στον τόμο Δ. Δαμάσκος, Π. Καραναστάση, Θ. Στεφανίδου-Τιβερίου (επιμ.), *Πλαστική στη Ρωμαϊκή Ελλάδα: Νέα ευρήματα και νέες έρευνες*, Πρακτικά Διεθνούς Αρχαιολογικού Συνεδρίου, Αθήνα 12-14 Δεκεμβρίου 2019, Θεσσαλονίκη 2022, 313-328.

Turner 1936: E. G. Turner, Egypt and the Roman Empire: the ΔΕΚΑΠΙΡΩΤΟΙ, *JEA* 22 (1936) 7-19.

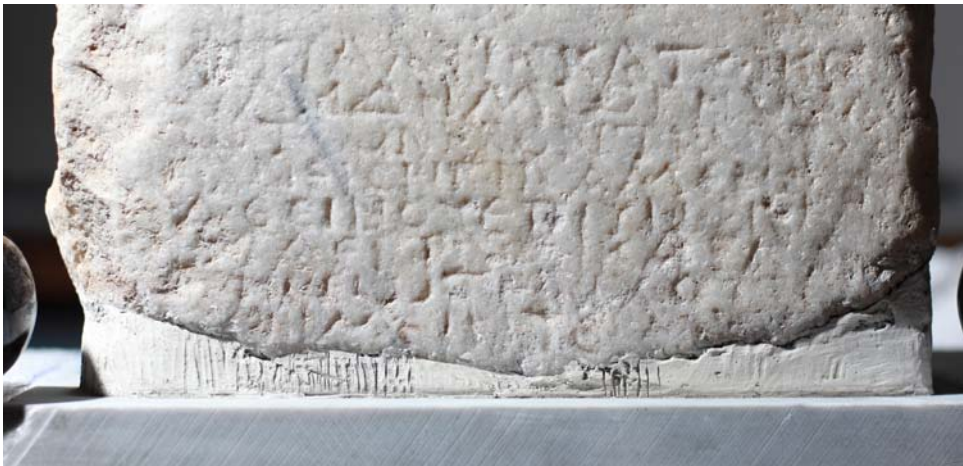
Van Bremen 1996: R. Van Bremen, *The Limits of Participation. Women and Civic Life in the Greek East in the Hellenistic and Roman Periods*, Amsterdam 1996.

Zapheirou 1991: Photeini Zapheirou, Banquets funéraires sur les reliefs de Paros, *BCH* 115.1 (1991) 525-543.

Παραμυθητικό ψήφισμα εξ Αμοργού

Εικ. 1. Η ενεπίγραφη ανάγλυφη στήλη από την Αμοργό ΕΑΜ 6205.

Εικ. 2. Η επιγραφή της στήλης ΕΑΜ 6205.